

Відповідно, їх агресивні дії мають компенсаторний характер, націлені на доведення власної значимості та вагомості в очах оточуючих людей. Також, для 75% підлітків, які не впевнені у собі та своїх силах, властива знижена самооцінка, що може провокувати їх девіантні прояви.

Таким чином, визначено, що самооцінка підлітків пов'язана з їх схильністю до девіантної поведінки. При цьому, підлітки, які схильні до проявів девіантної поведінки, характеризуються неадекватною завищеною чи заниженою самооцінкою. Натомість, підлітки, яким властива адекватна самооцінка, не схильні до девіантних проявів у поведінці.

Література:

1. Апетик Н. М. Психокорекційні техніки як засіб формування адекватного образу-Я і саморегуляції неповнолітніх з поведінковими девіаціями / Н. М. Апетик. Чернівці: Рута, 2000. 41 с.
2. Бондарчук О.І. Психологія девіантної поведінки: курс лекцій / О. І. Бондарчук. К: МАУП, 2006. 176 с.
3. Гитинова М. Г. Соотношение самооценки и склонности к девиантному поведению у подростков / М. Г. Гитинова // автореферат диссертации на соискание научной степени кандидата психологических наук: 19.00.01. Общая психология. Психология личности. История психологии. М., 2003. 29 с.
4. Седих К. В. Делінквентний підліток: навчальний посібник з психопрофілактики, діагностики та корекції протиправної поведінки підлітків для студентів психологічних, педагогічних, соціальних, юридичних спеціальностей та інтернів-психіатрів / К. В. Седих, В. Ф. Моргун. – 2-е видання, доповнене. К.: Видавничий дім «Слово», 2015. 272 с.

УДК 159.922.8

ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ МІЖСОБИСТІСНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ЮНАКІВ ІЗ РІЗНИМ РІВНЕМ ТРИВОЖНОСТІ

Буць А. С.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

asia.buts6996@gmail.com

У сучасному суспільстві суттєво змінилися особливості міжособистісного спілкування юнаків. Так, їх взаємодія змінилась під впливом Інтернет-мережі та проявом різних поведінкових патернів, що постулюються засобами масової інформації. На цій основі збільшилась

кількість протистоянь юнаків, конфліктів через невідповідність бажаних та реальних уявлень про власні психологічні особливості і фізичні риси, образ власного тіла, чи порушення конфіденційності під час спілкування у соціальних мережах, тощо. Ускладнення міжособистісних стосунків юнаків та типові зміни, властиві особистості даного віку, виражаються у збільшенні проявів тривоги, не впевненості молодих людей у власному майбутньому.

Підвищення кількості конфліктів та ускладнених стосунків юнаків вимагає психологічного дослідження, спрямованого на уточнення факторів, які сприяють їх протистоянню та ускладненню у спілкуванні, визначення ролі особистісних якостей у налаштуваннях молодих людей на міжособистісну взаємодію. Особливо важливо при цьому визначити роль тривожності як вагової характеристики емоційної сфери юнаків у здійсненні міжособистісного спілкування молоді.

При вивченні особливостей юнацького спілкування нами враховані результати досліджень таких психологів, як Г. С. Абрамова, Г. М. Андрєєва, Л. І. Божович, Л. С. Виготський, Л. В. Долинська, Т. В. Драгунова, Л. Г. Кайдалова, Д. П. Колесов, І. С. Кон, В. Н. Куніцина, В. В. Москаленко, О. І. Шмирьова, у яких висвітлені особливості протікання юнацької кризи та специфіка міжособистісної комунікації.

Зміст і характер спілкування юнаків зі всіма категоріями партнерів визначаються рішенням проблем, пов'язаних зі становленням і реалізацією їх як суб'єктів, стосунків у значущих сферах життєдіяльності. В юнацькому віці відбувається збільшення потреби в спілкуванні, збільшення часу на спілкування і розширення його кола, включаючи різноманітні формальні та неформальні форми взаємодії з соціальним оточенням (В. А. Лаврінченко [2]). Паралельно з розширенням сфери спілкування відбувається і поглиблення, індивідуалізація спілкування, а сама активність молоді у різних соціальних контактах задає напрямки формування інтрапсихічних характеристик юнаків (К. В. Седих [3]). Юнакам властива підвищена афіліація, що зумовлена необхідністю встановлення тісних дружніх стосунків з іншими людьми, відчуттям страху перед самотністю, покинутістю, бажанням бути визнаним однолітками та соціальним оточенням (Ю. Ю. Ільїна [1]).

Незважаючи на те, що у психології є чимало робіт, у яких розглядаються ті чи інші аспекти емоційної сфери юнаків (Т. О. Гаврилова, І. В. Дубровіна, І. С. Кон, А. Є. Личко, А. М. Прихожан, Ф. Райс, А. О. Реан та ін.), фактично відсутні дослідження, в яких би вивчався вплив тривожності на комунікативні характеристики представників даного віку. Саме це і зумовлює актуальність даної проблеми.

Тож, метою даної публікації виступає опис результатів дослідження особливостей спілкування юнаків у залежності від рівня тривожності.

В емпіричному дослідженні використано такі методики: Опитувальник «Особистісна та ситуативна тривожність» (Ч. Спілбергер); «Оцінка рівня схильності до спілкування» (В. Ф. Ряховський); методика дослідження комунікативного контролю (М. Шнайдер) та методика Q-сортування тенденцій поведінки у групі (В. Стефансон).

Приступаючи до дослідження, нами сформульовано наступну гіпотезу: особливості тривожності впливають на спілкування юнаків. Так, юнаки з низьким рівнем тривожності більше схильні до встановлення контактів з однолітками, орієнтовані до низького самоконтролю, незалежності та прийняття боротьби у взаємодії. Натомість, досліджувані із високою тривожністю дистанційовані від соціальних контактів, мають виражений самоконтроль, залежність від оточуючих та уникнення боротьби у спілкуванні.

Емпіричною базою дослідження виступала вибірка, до якої увійшли 60 учнів старшого шкільного віку (36 дівчат та 24 хлопці), які навчаються у Градизькій гімназії імені Героя України Олександра Білаша.

Провівши емпіричне дослідження особливостей спілкування юнаків із різним рівнем тривожності можемо стверджувати, що сформульована нами гіпотеза доведена. Тривожність юнаків дійсно пов'язана з особливостями їх спілкування.

Визначено, що більшість юнаків характеризуються вираженою особистісною тривожністю (51%). Такі юнаки схильні переживати через необхідність конфліктувати, порівнювати себе з іншими, прояви змагання. Для незначної частини досліджуваних притаманний середній рівень тривожності (38%). Тобто, в одних, значимих для них, ситуаціях досліджувані схильні проявляти виражені прояви тривоги, а в інших – менш значимих для них – поведуться спокійно, не переживають. Окрім цього, встановлено, що меншість досліджуваних підлітків характеризується низьким рівнем особистісної та ситуативної тривожності. Вони не схильні переживати через можливі труднощі у житті.

Визначено, що значна частина досліджуваних (42%) характеризується низьким рівнем комунікабельності. Вони замкнуті, часто орієнтовані на самотність, відчувають через це певні неподобства, оскільки їм складно кооперувати власні дії з оточуючими. При цьому, меншість досліджуваних мають виражену комунікабельність, характеризуються відкритістю для набуття соціального досвіду (36%).

Більшість досліджуваних (52%) схильна проявляти виражену залежність від оточення, що виражається у їх прагненні приймати

стандарти і цінності, що властиві соціальному оточенню, в якому вони перебувають. Лише третина представників вибірки (36%) досліджуваних схильні до вираженої незалежності у груповій взаємодії. Свою діяльність та активність вони будують відповідно до власних переконань не зважаючи на те, чи співвідносяться такі їх переконання із цінностями оточуючих, чи ні.

Серед юнаків досліджуваної вибірки тенденції до прийняття (46%) та уникнення боротьби (43%) у стосунках виражені рівномірно. Тобто, частина досліджуваних орієнтовані на прийняття боротьби у взаємодії та активного відстоювання власної позиції під час протистояння, схильні до зайняття домінуючої позиції у взаємодії. Інша частина досліджуваних уникають явно виражених протистоянь, схильні приймати точку зору опонента у спорах, спрямовані на мирне вирішення конфліктів та зайняття позиції того, кого ведуть, у взаємодії.

Для половини досліджуваних властивий низький рівень комунікативного контролю (44%). Вони безпосередні і відкриті у спілкуванні. Для таких молодих людей характерно стійке відчуття власного «Я», мало піддане змінам залежно від ситуації. Окрім цього, визначено, що для незначної частини юнаків (33%) властивий виражений комунікативний контроль. Такі молоді люди постійно стежать за собою, знають, де і як себе поводити, добре керують своїми емоціями, гнучко реагують на зміну ситуації в спілкуванні, в змозі передбачити враження, яке можуть справити на оточуючих.

Юнаки з низьким рівнем тривожності більше схильні до встановлення контактів з однолітками (60%), орієнтовані до низького самоконтролю (41%), незалежності (66%) та прийняття боротьби (77%) у взаємодії. Такі їх орієнтації у спілкуванні базуються на відсутності очікувань проблем та неприйняття з боку партнерів по спілкуванню і впевненості у собі.

Натомість, досліджувані із високим рівнем тривожності дистанційовані від соціальних контактів (54%), мають виражені самоконтроль (65%), залежність від оточуючих (72%) та уникнення боротьби (73%) у спілкуванні. Такі їх орієнтації у спілкуванні пояснюються очікуванням постійної загрози від оточуючих, конфліктів із ними, неприйняття їх з боку партнерів по спілкуванню. Очікуючи ситуацій, в яких тривожні юнаки можуть проявити себе не компетентно чи посваритися з оточуючими, вони надмірно контролюють свої емоції та уникають протистоянь у спілкуванні.

Разом із тим, дана проблема остаточно не вирішена. Зокрема, перспективою подальших розвідок автора може виступати вивчення специфіки комунікативних тенденцій представників юнацького віку із різним рівнем смисложиттєвих орієнтацій чи локусом контролю.

Література:

1. Ільїна Ю. Ю. Прояви комунікативної компетентності та комунікабельності в поведінці юнаків та дівчат. «Нове та традиційне у дослідженнях сучасних представників психологічних та педагогічних наук» : Збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 22-23 березня, 2019 року). Львів : ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2019. Ч.1. С.9–12.
2. Лавріненко В. А. Особливості смислової сфери підлітків із неформальних об'єднань агресивної та романтико-ескапістської спрямованості. Психологія і особистість. 2017. № 1. С. 130–145.
3. Седих К. В., Моргун В. Ф. Делінквентний підліток : навчальний посібник з психопрофілактики, діагностики та корекції протиправної поведінки підлітків для студентів психологічних, педагогічних, соціальних, юридичних спеціальностей та інтернів-психіатрів. К. : Видавничий дім «Слово», 2019. 272 с.

УДК 159.923.2:159.955.4

ЛОКУС КОНТРОЛЮ ТА РЕФЛЕКСИВНА РЕГУЛЯЦІЯ ПОВЕДІНКИ

Вараксіна А. В.

Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

varacsinaanna@gmail.com

Рефлексія тісно пов'язана з різними психологічними аспектами життя людини такими як: самосвідомість, міжособистісна взаємодія, кооперація діяльності, продуктивне мислення. На думку багатьох дослідників (А. В. Карпова [3], В. О. Лефевр[4], Г. П. Щедровицького[11], О. Г. Мирошник [5], Л. А. Найденова[6], В. І. Слободчиков [8], А. С. Шаров [10]) рефлексія розглядається як важлива складова основних механізмів психіки. Зокрема, А. С. Шаров називає рефлексію механізмом, що забезпечує самоорганізацію інтенціональної психічної активності, що здійснюється на рівнях свідомого та безсвідомого для досягнення у процесі взаємодії людини зі світом синергії [10].

Визначення рефлексії у статусі регулятивного процесу потребує аналізу психічних утворень, на яких позначається продуктивність функціонування цього механізму. Серед багатьох особливе місце займає локус контролю.

Мета дослідження – проаналізувати зв'язок рефлексії та локусу контролю особистості.